

Петро МИКИТЮК

СТРАТЕГІЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

Розглянуто проблеми стратегії інноваційної політики, питання щодо створення сприятливих умов для зростаючого залучення капіталу різних структур господарювання в інноваційній діяльності регіонального значення. Визначено шляхи вирішення проблем стосовно побудови моделі економічного зростання регіону інноваційного типу.

Ключові слова: інноваційна стратегія, регіональна політика, інновації, інноваційна діяльність.

Сучасний процес реформ у нашій країні набуває все більш фундаментального характеру. Він не зводиться лише до впровадження ринкових засад в економіці. Сфера соціальних дій дедалі ускладнюється, бо, крім розв'язання багатьох назрілих соціально-економічних і політичних проблем, потрібно перебороти відставання в технологічній сфері, насамперед розблокувати перехід до інформаційних технологій, що є магістральним шляхом розвитку в нинішньому світі.

Важливим чинником науково-технічного й інноваційного прогресу має стати формування ефективного внутрішнього ринку високих технологій.

Зростання ролі регіонів в стабілізації вітчизняної економіки потребує формування стратегії регіональної інноваційної політики. Нині в регіонах формуються пріоритети їх розвитку, розробляються інвестиційні програми та проекти, які забезпечують реалізацію інноваційного потенціалу.

Основні принципи формування регіональної інноваційної стратегії повинні визначатися на загальних принципах державної інноваційної політики і відображати:

- узгодженість регіональної інноваційної політики з державною, при цьому пріоритети можуть не співпадати;
- всебічне врахування факторів і проблем, які впливають на економічний і соціальний розвиток регіону;
- випереджаючий вплив на формування інноваційно-інвестиційної політики;
- правове забезпечення регіональної інноваційної політики;
- збалансованість розвитку науки, освіти і виробничого потенціалу регіону.

Основні положення регіональної інноваційної політики доцільно сформулювати у вигляді концепції, в якій мають бути узагальнені цілі, завдання, принципи, напрямки й інші питання державного регулювання інноваційної діяльності в регіоні. Її практичні функції слід конкретизувати стосовно окремих положень: пріоритетів, стимулів, функцій регіональних органів управління, галузевих і технологічних орієнтирів тощо.

Як показує досвід розвинених країн, ринкова економіка сама собою не створює достатні умови швидкого технологічного зростання. Більшою мірою для цього необхідний сприятливий інноваційний клімат, створення якого – прерогатива держави шляхом активної участі в регулюванні економічного розвитку. Саме держава встановлює визначальні умови функціонування суб'єктів господарювання, а також, використовуючи прямі та непрямі методи здійснення науково-технічної та промислової політики, орієнтує учасників ринку.

Останнім часом спостерігається зростання інноваційної активності підприємств, які діють у реальному секторі економіки. Однак на цю тенденцію, на жаль, негативно впливає низький платоспроможний попит на наукомістку продукцію як з боку держави, так і недержавного сектора економіки. За умов відсутності достатніх фінансових засобів підприємства скорочують передусім обсяги виробництва наукомісткої продукції, нерідко замінюючи її технічно простішою та дешевшою. В зв'язку з цим необхідно вибрати таку стратегію реалізації інноваційного потенціалу регіону, яка би сприяла створенню ефективного механізму підвищення мотивації підприємницької активності в сфері інноваційної діяльності.

В Україні практика регулювання інноваційної діяльності базується на двох основних принципах: 1) інноваційна активність обумовлена непередбаченими проривами в сфері наукових знань; 2) зміна економічної кон'юнктури спричиняє відповідні зміни інноваційної активності [3]. У результаті створюється ситуація, де інноваційній діяльності відводиться переважно пасивна роль; спостерігається очікування часу використання потенціалу загальних і спеціальних знань у практиці або ж слідування за вимогами попиту, що формується залежно від стану соціально-економічної ситуації.

Слід мати на увазі, що постіндустріальні стадії розвитку розвинених країн характеризуються високими темпами змін в економіці, які обумовлені циклічними та структурними зрушеннями. З урахуванням цього виникає потреба розроблення нових теоретичних і методичних підходів до управління інноваційною активністю, більше адаптованих до потреб суспільства. Сучасна інноваційна стратегія повинна мати статус генератора попиту й одночасно активно впливати на пропозицію бути спрямованою на формування сприятливих факторів для розвитку інноваційного потенціалу регіону.

Досвід регіонів і тенденції нарощення інноваційного потенціалу підприємств дозволяють намітити деякі підходи та критерії регіональної інноваційної стратегії. Суть її в тому, щоби широким колом заходів сприяти підприємствам як у вирішенні локальних інноваційних проблем, так і в здійсненні інноваційної діяльності, яка відображає інтереси групи підприємств і галузей, активно підтримувати створення та розвиток інноваційної інфраструктури, ефективної взаємодії науки, виробництва та фінансово-кредитної сфери, в тому числі у сфері експорту нової продукції та нових технологічних процесів.

Ефективна реалізація інноваційного потенціалу регіону можлива лише за умови комплексного забезпечення інноваційних процесів у регіоні: наявності фінансового забезпечення інноваційної

діяльності, механізму стимулювання інноваційної діяльності, організаційного, матеріально-технічного та кадрового забезпечення.

В інноваційній політиці регіону слід розробити заходи щодо сприяння освоєнню на підприємствах інформаційних технологій у проектуванні, виробничих процесах, логістиці на основі узагальнення досвіду, вироблення ідеології їх сумісності, типових рішень, економії затрат.

Особливе значення мають енергозберігаючі технології, які можуть бути підняті на рівень інноваційної політики і відповідальності регіональної влади, тому ініціювання та сприяння інноваційному напрямку в енергозбереженні є одним з пріоритетних і масштабних завдань інноваційної політики регіону. Останнє повинно ставитися не лише щодо вирішення проблем збереження енергії, яка витрачається у виробництві, а передусім стосовно здійснення послідовної політики зниження енергоємності виробу та його експлуатації.

Джерелами формування регіональної інноваційної політики можуть бути напрямки інновацій, що відповідають ознакам регіонального рівня, з передових розробок критичних технологій державного значення. Попередньо необхідно зробити експертну оцінку їх теоретичної та прикладної спрямованості, що дасть змогу, як початковий етап вирішення проблеми, віднести деякі з них до пріоритетних в інноваційній політиці регіону.

Через недостатню розвиненість у нашій країні венчурного капіталу в його класичному розумінні провідну роль в ініціюванні інноваційної діяльності може зіграти державне регулювання, в тому числі регіональними органами управління. Комерційно вигідні інновації є сферою прикладання приватного капіталу. Крім цього, розпорошення коштів на багатьох об'єктах не створює нової якості економіки. В зв'язку з цим кошти регіонального бюджету, бюджетних і позабюджетних фондів могли би бути сконцентровані насамперед за такими напрямками регіональної інноваційної політики:

- фінансової підтримки, включаючи кредитні важелі, виконання початкових стадій великих стратегічних проектів регіонального економічного значення, тобто проходження фази, після якої в дію можуть вступити самостійно інвестиційні структури, оскільки вже реально визначені контури комерційного прикладання капіталу;
- фінансування розробок цілеспрямованих аналітичних матеріалів, методик, типових інноваційних рішень, рекомендацій із тиражування нової продукції та виконання інших передпроектних робіт для створення умов з реалізації цього напрямку, тобто з ініціювання вкладень інвестиційних структур у важливі для регіону інноваційні проекти.

Реальним проявом регіональної інноваційної політики може стати процес реструктуризації підприємств регіону. Так, підприємствам, які здійснюють структурні перетворення, необхідно вибрати й економічно обґрунтувати конкретну оптимальну стратегію реформування. Комплекс інноваційних заходів може бути розроблений спільно із заходами поточного фінансового оздоровлення та повніше відображатись у розділі НДДКР, передбаченому методикою розробки плану реструктуризації промислового підприємства. Інноваційний розділ як один з основних у плані реструктуризації вимагає доповнення про спеціальні форми прямої та непрямої фінансової підтримки. Розроблення спільно з підприємством схем підтримки інноваційної діяльності і їх реалізація могли би обумовити додатковий інтерес підприємств під час їх реструктуризації до співробітництва з регіональними органами управління.

Зростаючі в регіонах процеси інтеграції наукових, фінансових і виробничих підприємств у великі структури різних організаційно-правових форм на базі горизонтальної чи вертикальної корпорації, поряд з іншими позитивними результатами, можуть стати факторами формування власної стійкої науково-технічної та фінансової основи піднесення інноваційної діяльності. Великі інноваційні проекти підприємств, які справляють значний вплив на економіку регіону, можуть мати особливий кластер форм і методів їх підтримки державними органами влади відповідно до регіональної інноваційної політики.

Головне завдання останньої полягає в створенні сприятливих умов для зростаючого залучення капіталу різних структур господарювання в інноваційну діяльність регіонального значення. Необхідно спрямовувати зусилля та ресурси регіональних органів управління на виконання початкових стадій великих інноваційних проектів, відкриття перспектив для прикладання капіталу різних господарських структур.

Складовою регіональної інноваційної політики є методи і засоби її реалізації. Її ключова ланка – досягнення прозорості умов (аналітичних матеріалів стану об'єкта, розрахунків потреб ринку, наявності передпроектних розробок, оцінки комерційної вигоди, переваг конкурентоспроможності в перспективі тощо), необхідних для залучення в інноваційний процес зацікавлених суб'єктів господарювання: виробничих підприємств, комерційних банків, інвестиційних структур та ін.

По-перше, необхідно послідовно проводити політику, спрямовану на підтримку конкурентоспроможних підприємств на мікрорівні, рішуче звільняючись від підприємств-банкрутів.

По-друге, слід неухильно проводити антимонопольну політику, уникаючи штучної підтримки окремих груп виробників.

По-третє, важливими є підтримка та поширення нових конкурентних переваг тих підприємств, які

орієнтуються на використання інновацій, створення високотехнологічних продуктів і власних брендів.

На цій основі можна говорити про необхідність формування " нової форми", котра би відповідала потребам підвищення конкурентоспроможності національної економіки і якій мають бути властиві такі ознаки: людський капітал як головний елемент активів фірми, нематеріальні складові, зокрема бренди, патенти, стратегічні угоди, ноу-хау з організації виробництва, гнучкі контракти із співробітниками, структурними підрозділами і партнерами з бізнесу.

Концептуальними шляхами вирішення проблем побудови моделі економічного зростання регіону інноваційного типу, на наш погляд, є:

- розвиток мережі організацій інноваційного типу, передусім технопарків, інкубаторів малого інноваційного бізнесу, що дасть змогу значно підвищити рівень та обсяги комерціалізації результатів наукових досліджень;
- утворення технополісів – вільних економічних зон для активізації та прискорення інноваційних процесів;
- створення єдиного Національного університету і як наслідок – інтеграція вищої освіти та науки під егідою одного центру, де комплексно розвиватимуться питання пошуку, відбору та залучення до науки талановитої молоді;
- створення недержавних науково-дослідних і проектно-конструкторських організацій;
- проведення маркетингових досліджень в інноваційній сфері;
- розробка інноваційних проектів відповідно до безпосереднього замовника та споживача;
- вжиття заходів зі створення необхідного для реалізації інноваційних бізнес-планів модуляції виробництва об'єму фінансування.

Джерелом фінансування для проведення цих заходів можуть бути:

- проектне фінансування за рахунок коштів ЄБРР і Світового банку, приватних фондів;
- застосування пільгового кредитування та інноваційної діяльності, зокрема регіональними банками;
- створення венчурних фондів для розвитку інновацій за рахунок державного бюджету;
- підвищення ролі позабюджетних фондів у розвитку інноваційного ринку;
- залучення до інноваційного підприємства малого та середнього бізнесу;
- донорські організації тощо.

Подальший розвиток інноваційного ринку потребує досконалішого фінансово-економічного механізму та нормативно-законодавчої бази. Шляхи вирішення проблем у цій галузі внутрішнього ринку визначені і від цього залежить забезпечення оптимальних пропорцій внутрішнього ринку – однієї з головних складових економічної безпеки держави.

Література

1. Закон України "Про інноваційну діяльність" // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 36.
2. Василенко В. О., Шматько В. Г. Інноваційний менеджмент: Навч. посібник / За ред. В. О. Василенко. – К.: Фенікс, 2003. – 440 с.
3. Гальчинський А. С., Гасць В. М., Кінах А. С., Семиноженко В. П. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.